

Divi Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impressionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum augeatur in habente ipsam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

QVAEST. XXIIII.

ARTIC. III.

vult. Si queritur causa ex suppositione voluntatis diuinae tanquam **E**quae licet se habeat ad infusionem gratiae, sic causa quantitatis est causus, seu dispositio proxima. Declaro singula. Quod dicitur, etiam si simpli-
citer quantitatis charitatis sit fons voluntatis diuinae, probatur in
litera ex eo, quod caritas excedit totam naturam viri cuius, & conse-
cutio eius.

¶ 3 Præt. Homines, & angeli in eandem rationem participant beatitudinem, quia in utrisque est similius beatitudinis ro, ut habeat Matth. 22, & Luc. 20, sed in angelis charitas, & alia dona gratuita sunt data secundum capacitem naturalium, ut Magister dicit tertia distinctione secundum licet ergo idem uidetur esse in hominibus.

quam beata Virginis
beatior est effeniali-
ter omnibus angelis.
Ampius. Cona us ip-
se, cui commenatur
ex parte recipiens
dicitur charitas, non
est conditio causa
contra voluntatem.
Detur ei gratia
causa simpliciter,
ex parte ipsius dini-
citur Iohann. 3. Spiritus ubi uult
spirat. & 1.ad Corinth. 12. Hęc om-
nia operatu unus & idem Spir-
itus, diuidens singulis prout uult:
ergo charitas datur non secun-
dum capacitatē naturalium,
sed secundum voluntatem spiritu-
tus sua dona distributis.

A. p. p. d. ex parte ipsius ex voluntate rete-
net, ut in responsio-
ne ad primum au-
thor dicit, & probat:
Quia Spiritus sanctus
cautans charitatem,
dignificat quoque re-
cepitum plus & mi-
nus, prout cautare
intendit charitatem,
iuxta Apostoli co-
etriam allatam in
litera. Quod autem
supposita diuina vo-
luntate tamquam æ-
quilater se habente
ad infusionem chari-
tatis, ex parte dis-
positionis proximi-
ma seu conatus at-
tendatur quantitas
charitatis, manife-
stum est. Et quia al-
teries est iudicium se-

tus est iudicium secundum causam simpliciter, quam secundum causam ex suppositione, ideo auctor leipo doctor, hoc in loco quantificauit charitatem ex causa simpliciter, qui in primo sententiarum quantificauerat eam ex causa ex ius-

positione. Nec est ne
rum, quod ro dicit in creatione noui ordinis rerum, quantitate
creaturam rerum mensurari debere secundum receptionis, quia si
hoc habeat locum in actione dependet in receptio, vel copta
totum naturaliter eisdem, ut et de anima rationi respectu in mate-
ria, & aliorum naturalium: Charitas siquidem ad novae creaturae
ordinem spectat. Et ideo simpliciter loquendo, cum ipius infusio
que dispositio ad ea em, in quantum est dispositio ad eam, ad unam &
eandem causam spectat, qua est causa charitatis simpliciter, que
est diuina voluntas. Et hoc est vera & formalis decisio. Cum aut
audiueris, aut uideris distinguentes Deum ex una, & dispositions
nostras ex altera parte, causas, ut Deo attribuatur id quod solus
facit, nobis aut id quod per nos facit, non contendes, sed memento
apostolice sententiae. Non alia sapientes, sed humili, confidentes.
¶ In responsive ad tertium in eccl. ar. dubium occurrit duplex ad
hoiem. Primo, quo in angelis charitas fuit secundum conatus, cum
apud authorem, angeli fuerint creati in gfa. & non fuerint confe-
cuti charitatem per aliquem conatus, ut in nobis adulis contingit.

Secundò, quò conatus accipientis charitatem est; ut in reſponſione ad primū dī. Et tñ in angelis quoque resoluitur in conditionem eorum naturale hic in Tertiō, quò author hic docet, q̄ charitas ēm̄ foliā quantificatur: & tñ in hac reſponſione coedet.

secundum suam voluntatem. Vnde & Apost. dicit ad Coloss. I. Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ forma non excedit materia portionem, sed fuit ciudem generis. Similiter etiam gratia, & gloria idem genus referitur: quia gratia nihil est aliud, quam quedam inchoatio glorie in nobis: sed charitas, & natura non pertinet ad idem genus: & ideo non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, quod angelus est intellectualis naturæ, & secundum suam conditionem competit ei, vt totaliter feratur in omne id, in quod fertur, vt in primo habitum,* est. Et ideo in superioribus angelis fuit maior conatus, ad bonum in persecuerantibus, & ad malum in cadentibus. Et ideo superiорum angelorum persistentes facti sunt meliores, & cadentes facti sunt peiores aliis: sed homo est naturæ rationalis, cui competit esse quandoque in potentia, & quandoque in actu: & ideo non oportet, quod feratur totaliter in id. in quod fertur, sed eius, qui habet meliora naturalia, potest ei minor conatus, & econcluso: & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum charitas augeri posse.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quod chari-
tas augeri non possit. Nihil enim
auget, nisi quantum. Duplex au-
tem est quantitas, scilicet dimen-
sia, & uirtus, quarum prima
charitati non conuenit, cum sit
quædam spiritualis perfec^{tio}. Vir-
tus autem quantitas attenditur

a Spiritu sancto. Potuisset n. si voluisse. Spiritualis conatus digni, si careat, ut efficiat disponitio non proportionata, sed unum inter alios disponitio portionalitas requirebat; sed quia de fide et caritate nullo efficiuntur, ut in spiritu sancto, dico quod non & occasione, ut causam remotam, & diuiditur credit ex excellencia sua de ceteris, & per ea causa quantificatur charitas, et sola voluntas dei, dignus conatus. Re mota autem causa, ita occasio quantificatur naturalia in angelis, sed conditio humana, quod actus angelorum secundum excellentiem sunt obsequi Spiritu sancto, occasione vero spirituali, significet eos pro portionatibus. Et si omnia conatus

In art. 4. & 5. eiusdem cap. 24. q. in materia de immunitate
si one formarum, quia materia valde ambigua.

niones habent, & mens authoris dixerit interpretatione iudeice ad eum ab uno molo ferme, non moralis philo phis terminos continere esse videat, modum quo fit intentio, & remissio in forma, tangens. Dicimus igitur, quod opinione dixerit sunt proposita quid quidam putant formam habere latitudinem per-
petuum, quidque ad quod
et panare formam secundum obiecta, secundum
non habere latitudi- quæcharitas non crescit: quia mi-
nam perfectionis. Et nima charitas diligit omnia, qua-
quidam dicunt formam in infinitu- sunt ex charitate diligenda. ergo
m. Knofer: fit in- charitas non augetur.

¶ 2 Præterea. Id quod est in termino, non recipit augmentum: sed caritas est in termino quasi maxima virtutum existens, & summus amor optimi boni. ergo caritas augeri non potest.

¶ 3 Præterea. Augmentum,

¶ 3 Præterea . Augmentum ,

perfectionis latitudinem — alii patent in

autem habere perfectionis latitudinem, ali patet in illa latitudine dari partes successivas, ita quod albedo, qua intenditur distinctio in partes successivas, sicut mons intentionis, & in termino manet albedo terminas partes precedentias. Alii autem putant in illa latitudine dari partes permanentes, & diffinas inter se, ita quod advenientia una, non recedit alia. Alii autem putant in illa latitudine dari quasi pures, seu gradus permanentes, sed non in actu, sed in unitate in actu, reliquias in potentia. Et inter hos est difference, quod herbalis tantum videtur, dum quidam putant hoc conuenire forma secundum fe., quidam putant hoc conuenire forma in ordine ad subiectum. Sed quia forma accidentalis, qui collaudatur, & remittitur, secundum se habet ordinem ad subiectum, ut in litera dicatur: ideo idem dicatur in utraque opinione. Et quoniam haec ultima opinio est rationabilior, & omnes intellectus accidentes in re solerter facile videuntur, Perspicuitatem contentaneam videatur: ideo can declarare volumus, quoniam in esse certa est Salusti Thome in filiorum. Scito igitur in primis quod quatuor in litera dicuntur, forma secundum suam etiam habet nisi infinitam, clare latitudine formae secundum esse, ariensesse, & secundum locum formae essentiam, ignoratorem propriæ uocis dicimus. Propterea quod prima opinio excluditur. Iudicium quoque de forma ex natura innotescit, non intentio fit, fallax intentio; quia mandatae pars limen intendit, & remittit aliquot partibus fluctuans. Oportet autem uniuersalem doctrinam facere de formis, quia intenditur, propter quod secunda & quarta opinio excluduntur. Pares autem, aut gradus finius permanentes in actu, diffinuntur in una & eadem forma, utire quam erubet lechophytica, quod dicunt a fio preceptor, per actus & potentiam naturaliter existentia in aliquo distinguuntur. Et ex hoc terciam opinionem restat. Confiniam autem festinatio.

consonantia adueniuntur & ratione, ut forma que in-
tentio, & remittit, gradatim perfectionis latitudinem ha-
bent, ut quod & calor, & esse calor, in eise cuiusdem latitudi-
men humidiu[m] calido, & cum de minus calido, pura ut duo, fit
magis calidum, pura ut quatuor, non corruptiur precedens ca-
lido, abducit to[ri]um actualis terminatio[n]em caloris ad gradum
suo, & percutit ad actuali terminatio[n]em caloris ad gradum
ut quatuor. Si enim latitudi motus de affirmato in affirmatio[n]em
abesse formis corruptionis: sicut in uero motu augmento, cum for-
mis de tripedali fit quadrupedalis, non abducit precedens quan-
tas, sed folium actualis terminatio[n]em quantitatis ad tripedalem
mentem, & percutit ad actuali terminatio[n]em quadrupedalem
minus mentire cuiusdem quantitatis, & proprie[n]te non remittit tri-
pedalis in alterius, sed potentia. Et similes non remaneant prece-
pedalis in alterius, sed potentia. Et similes non remaneant prece-
dentes gradus caloris in actu, sed in potentia. Vnde quemadmo-
dum in mosu diminutionis, cum fortes de quadrupedali fit tripe-
dal, ut quinque in actu tripedali: ita in mosu remissionis cum
de calido ut quatuor, fit calidum ut tria, fit calor in actu tertii
gradus, ne res virtutis hoc fiat per motum, ut cum aliquid magis
calidum: vel per terminacionem, ut cum aliquid magis illumina-
tio[n]em. Vitrobius enim est eadem ratio in intrinsecis. Ex hoc autem
parte & solito alienus diffici[lt]us. An in huiusmodi intentione
memet corruptio. Iam enim pater, quod sola terminatio[n]em
actualis secundum aliquem gradum corruptiur, non gradus ip-
sorum in quantitate molis declaratum exemplari efficit. Ex hoc
autem pater, quod non sit intentio per additionem gradus ad
gradum, proprie loquendo, ut diffusus in commensuratis super-
est, a. quatuor, 52, in precedenti libro manifestauimus: fed per
additionem maiorem formae de potentia subiecti, vel aliquid pro-
portionale in formis infinitis ab extra, ut charitas eff. Et propte-
re in litera dicitur, quod formam esse maiorem, est ipsam magis

A) inesse susceptibili. Non enim negat author latitudinem in effectione formæ, sed negat aliam esse latitudinem inesse ipsius format respectu subiecti, & aliam latitudinem, aut in diuisibilitate effectionis formæ secundum eam: quia vult, can enim esse rationem de effectione formæ, & de eis, & inesse, quia ipsa est essentia alter res, cui co-

quidam motus est, ergo quod autetur, mouetur. Quod ergo augeretur essentia, mouetur essentia, sed non mouetur essentia, liter, nisi quod corrumperit, vel generatur, ergo charitas non potest augeri essentia, nisi forte de nouo generetur, vel corrumperat, quod est inconveniens.

B Sed contra est, quod August. dicit super Ioan. quod charitas incrementur augeri, ut aucta mereat

*Ex hac namque parte
cuilibet formæ vult
author conuenire ma-*

item perfectionem intensae. Et propere in calce corporis articuli dicitur q[uod] intensio non sit per aduentum nouae forme. Hoc enim est, si forma haberet aliquam quantitatem ex ipa, non a comparatione ad fibiensem. Quod si adhuc de hac memore authoris dubitas, lege inferius in teria parte quat. 7. articulo 13. iuncta. 9. & uidelicet latitudinem intensum graduum in effinia forma abique omni gradu. Ex hoc autem, q[uod] iuxta hanc ianuam scipulo, am occurrit, & omnia consonant, apparet q[uod] h[ec] so-
la sit uera, & ab auctore intenta, iustitiae in huiusmodi motu non esse omnino nouum terminum, sed antiquum modum, non uero habentem secundum magis, & minus quod significat illas actuales terminaciones formae secundum hunc, vel illum gradum. Char-
icas quoque eodem modo inveniuntur, a Deo tamen effectu, ita,
quod non corruptim procedant charias, nec nota aduentum,
sed que erat terminata ad tertium, terminatur ad quartum, vel
extremum gradum actualiter. Et si ab importunitate, aut Nonitis in-
quiratur, quid est illa terminatio qua abiecitur, que est terminus
a quo, in intensione? Dicito, quod nihil addit supra rem, pura tan-
tum calorem, nisi actualiter in tertii gradu. At enim est ter-
minare, distinguere, & separare. H[ec] enim depertit, dum
terminatur idem calor ad quartum gradum, & non depertitur
quantitas ipsa caloris. Natura siquidem auctus, & parentia philo-
lophianam hanc agnit. In remissione quoque similes sunt ter-
mini, scilicet actualitas forma secundum diuersos gradus
ut si de calido in fex, fiat calidum ut tria, terminus a quo, est
actualitas fexi gradus, & terminus ad quem, actualitas ter-
riti, qui prius erat in potentia: sed non est simile quo ad de-
pendit, quia non solum actualitas fexi gradus depetratur,
sed depetratur etiam quantitas a fex ulque ad tria. Et haec fat fin
inter moralia.

D I In eodem quinto articulo in responsione ad primum, adserit diligenter, quod non dicit auctor, quod quantitas continua intenditur in his, quae rarefactio. Hoc enim estet falluum, quia aer raro non est magis quantus, sed maius quantum: sed mens auctoris est, quod in rarefactione quantitas sit maior exenfus non per additionem quam ad quantum, ut contingat in motu aequi, sed per maiorem extensum per praedictas quantitatibus. Et hie modus argumenti quantitatem est similis proportionali modo, quo ac getur quantitas virtualis formarum. Intenduntur enim non per additionem aduenientis quantitas virtualis, sed per maiorem perfectionem preexistentis quantitatis: ita quod sicut in rarefactione est exenfus planitas dimensione preexistentis absque noua quantitatis additione: ita in intentione est quod exenfus quantitas virtualis praexistentis abesse additione. Et quia quantitas continua infra latitudinem continui communicat in hoc cum formis sufficiensibus magis & minus (ex eadem namque radice, quam forma intenditur, & remittuntur, quantitas hoc modo extenditur, & contractatur, ut in litera dicta) ideo forte auctor in Prima Secunda quest. 5. articulo primo quantitatis continua, ut sic, species non exclusi sufficiensibus magis & minus: in veritate tamen extra illas sunt. Unde & in litera non dicit, quod quantitas in rarefactione intenditur, sed quod habet proprium augmentum, sufficiens altera formae accipendi, per medium intentionis eius in subiecto. In his sequuntur verbis modus argumenti, quo, extenditur rarefactione quantitas, declaratur, quod est per medium quo forma intenditur in subiecto, quia, et per maiorem educationem formae de potentia subiecti, quod in quantitate dimensione facit maius extensum, & in quantitate virtuali facit maius intensum. Et non significatur per illa verba, quod quantitas dimensione intenditur, & remittuntur nisi proportionalem exponendo declaratur etsi.

QVAEST. XXIII.

ARTIC. V.

In eodem 5. articulo pro reponione ad secundum, & tota hac materia, vide scripta super q. 2. Prima Secunda, ne eadem reperamus. Inde enim & corpus articuli &c. percepies facilis.

Hanc autem propinquitatem facit charitas, quia per ipsam mens Deo unitur: & ideo de ratione charitatis via, est, ut possit augeri. Si enim non possit augeri, iam cessaret via processus. Et ideo A post. charitatem, uiam nominat dicens ad Corinthi 2. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod charitati non conuenit quantitas dimensiva, sed ictum quantitas virtualis, quae non solum attendit secundum numerum obiectorum, ut scilicet plura, uel pauciora diligantur, sed etiam secundum intensiōē actus, ut magis, uel minus aliquid diligatur: & hoc modo virtualis quantitas charitatis augetur.

AD SECUNDVM dicendum, quod charitas est in summo ex parte obiecti, in quantum scilicet eius obiectum est summum bonum. Et ex hoc sequitur, quod ipsa sit excellentiōē alius uirtutibus: non tamen est charitas in summo quantū ad intensiōē actus.

AD TERTIUM dicendum, quod quidam dixerunt charitatem non augeri secundum suam essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto, uel secundum feruorem: sed hi propriam nocem ignorauerunt. Cum enim accidens sit, eius esse est inesse. Vnde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis inesse subiecto, quod est magis eam radicari in subiecto. Similiter etiam ipsa essentialiter est virtus ordinata ad actum: unde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruoris dilectionis actum. Augetur ergo essentialiter, non quidem ita quod esse incipiat, uel esse desinat in subiecto, sicut obiectio illa procedit: sed ita quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat.

D.3 15.8
1051.

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas angeatur per additionem.

1.2. q. 52. ar.
2. & 1. diu. 17
q. 2. ar. 2. &
vir. q. 1. ar. 11
cor. & ad 10
& 12.
lib. 1. tex. 32
10.2.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod charitas angeatur per additionem. Sicut enim est augmentum secundum quantitatem corporalem, ita secundum quantitatem uirtualem: sed augmentum quantitatis corporalis fit per additionem. dicit enim Philofophus * in primo de generatione, quod augmentum est praexistenti magnitudini additum. ergo etiam augmentum charitatis, quod est secundum uirtualem quantitatem, erit per additionem.

T2 Praet. Charitas in anima est quodam spirituale lumen, secundum illud 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet: sed lumen crescit in aere per additionem, sicut in domo lumen crescit alia candela superaccensa. ergo etiam charitas crescit in anima per additionem.

T3 Praet. Augere charitatem, ad Dicū pertinet, sicut & ipsam creare, secundum illud 2. ad Corinth. 9. Augebit incrementa frugum iustitiae uestre: sed Deus primo infundendo charitatem, aliquid facit in anima, quod ibi prius non erat. ergo etiam augendo charitatem, aliquid ibi facit, quod prius non erat. ergo

charitas augetur per additionem. **S**ED CONTRA est quod charitas est simplex: autem additum simplici non quid maius, ut probatur in 3. * Phyl. ergo non augetur per additionem.

REPO. Dicendum, quod omnis addi-

cuius ad aliquid. Vnde in omni addi-

saltem praeintellige distinctione com-

vnū additū alterante ipsam additione

go charitas addatur charitati, oportet

charitatem additum ut distinguant a chari-

tate, non quidem ex necessitate distinctionis

saltem secundum intellectum. Posset com-

itiam quantitatē corporalem augere, sed

quam magnitudinem non prius euincere

creatam: quae quamvis prius non fuerit in na-

tura, habet tamen in se, inde cū diligenter

possita quantitate, cui additur. Si ergo chari-

titati, oportet presupponere, ad minus, in

actum, distinctionem in ius charitatis de aliis.

Actio autem informis est duplex. Vnde quidam

speciem: alia autem secundum numeri

distinctione secundum speciem in hanc

est secundum obiectorum diversitatem, et

verò secundum numerum, est secundum

tem libeſtē. Potest ergo contingere, quod

habitus per additionem augetur, dum

ad quedam obiecta, ad quae prius de non

bat. Et sic augetur scientia Geometria in

novo incipit scire aliqua geometricalia

sciebat. Hoc autem non potest dici de ci-

eriam minima charitas, ut extēdāt ad omni-

sunt ex charitate diligenda. Non ergo

augmento charitatis potest intelligi, pra-

distinctione secundum speciem charitatis a

cui additur. Reclinatur ergo, quod si

charitatis ad charitatem, quod hoc chari-

ta distinctione secundum numerum, quan-

dum diversitatem subiectorum: sicut ad-

etur per hoc, quod album additum ab al-

augmento non fiat aliquid magis, aliquid

proposito dici non potest, quia si uicimus

non est nisi mens rationalis. Vnde tale ca-

mentū fieri non possit, nisi per hoc, quod

rationalis alteri adderetur: quod et impo-

uis etiam si esset possibile tale augmentu-

rii diligentem, non autem magis dilige-

linquatur ergo, quod nullo modo charita-

test per additionem charitatis ad chari-

quidam ponunt. Sic ergo charitas augetur

hoc, q̄ subiectum magis, ac magis parame-

tri: secundum quod magis redimetur

lius, ac magis subditur illi. Hic enim effe-

dis proprius cuiuslibet forme, quae immo-

esse huius forma totaliter confitit in cap-

sulceptibili. Et ideo cum magnitudine cor-

esse ipsius forme, formam esse materiam,

magis inesse susceptibili, non autem adiu-

aducent. Hoc enim effect si forma habe-

quantitatem ex seipso, non per compari-

subiectum. Si ergo & charitas augetur

in subiecto, & hoc est ipsam au-

gendum essentiam: nō autem per hoc, quod

datur charitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ qua-

ralis habet aliquid, in quantum est quam-

inquantum est forma accidentalis. In qua-

ritas habet, q̄ sit distinguibilis secundum

numbrum: & ideo hoc modo, offi-

cius.

Ad h.

q. 5. 2. in

rigue br.